

St. Claralaan 1

Korte omschrijving

KLOOSTER van de zusters Clarissen bestaande uit vier vleugels rond een binnenplaats, uitgevoerd in een sobere traditionalistische architectuur. Het geheel is twee lagen hoog onder een omlopend zadeldak, gedekt met verbeterde Hollandse pannen. De kapel in de rechtervleugel heeft een hogere opbouw onder een tentdak met een klokkentorentje daarop. De ramen zijn samengesteld met smalle stalen kozijnen.

Het pand is omgeven door een ommuurde tuin en een gracht. Een stenen bruggetje leidt via een rondboogpoort naar het terrein. Het gesloten karakter en de afgezonderde ligging passen bij de signatuur van de orde.

Datum van aanwijzing: 18-12-2009

Datum van registratie: 29-03-2010

Kadastrale gegevens bij inschrijving: Gestel C 1478

Rijksmonument nummer complex: 531179

Rijksmonument nummer klooster: 530876

Rijksmonument nummer kloosterterrein met gracht: 531180

Rijksmonument nummer ommuring met poort en brug: 531181

Redengevende omschrijving

COMPLEX

Het Clarissenklooster Rapelenburg, bestaande uit het **KLOOSTERGEBOUW**, het **KLOOSTERTERREIN met GRACHT** en de **OMMURING met POORT en BRUG** is in 1950-1953 door C.H. de Bever gebouwd. Architect De Bever ontving voor zijn ontwerp voor het klooster in 1955 de Cultuurprijs van Eindhoven. Het complex is gelegen te Eindhoven (Gestel) aan de rivier de Dommel in het park van het voormalige landgoed Rapelenburg. Het terrein voor het klooster verkregen de Clarissen van de gemeente door ruil. De gemeente had het op haar beurt verkregen door onteigening ten behoeve van Eindhovense wederopbouwprojecten. De Boutenslaan werd als ringweg ten noorden van Huize Rapelenburg door het landgoed gelegd. Het eind 18^e eeuwse huis, in 1898 aangekocht van de fabrikantenfamilie Hegener, werd in 1952 gesloopt. Ter plaatse van huis, moestuin en karpervijver werd het nieuwe klooster gesitueerd. Het kloostercomplex is vanaf de St. Claralaan te bereiken via een brug over de gracht en een eenvoudige poort in de ommuring. Het Clarissenklooster Rapelenburg is gebouwd voor Clarissen Coletienen, genoemd naar de stichtster van deze tak van de Clarissenorde, Nicolette Boëillet, de heilige Coleta, die leefde in armoede en soberheid. Na de Tweede Wereldoorlog komt in het kloosterleven de nadruk te liggen op de eenvoudige naleving van de

Rijksmonument

orderegel. Als gevolg hiervan werden het exterieur en interieur van veel kloosters in overeenstemming gebracht met het sobere karakter van het monastieke leven. Er komt veel nadruk op harmonische verhoudingen in de architectuur, die opgevat worden als uitdrukkingen van geestelijke waarden van studie, meditatie en gebed. Zo ook bij het Clarissenklooster. Het klooster heeft grandeur door zijn eenvoud en de afwisseling in volumes. Voor de bedelorde der Clarissen was het van groot belang dat het nieuw te realiseren klooster aansloot bij de sobere en teruggetrokken leefwijze. Het klooster diende eenvoudig in vormgeving en materiaal te zijn en een rustige situering te krijgen in een landelijke omgeving. Tevens dienden in het kloostergebouw drie groepen te worden ondergebracht: de buitenzusters, de novicen en de slotzusters. De slotzusters mochten alleen bij hoge uitzondering het kloosterterrein verlaten. De buitenzusters zorgden voor de noodzakelijke levensvoorzieningen van buiten het klooster. Het besloten karakter van het klooster wordt benadrukt door de gracht, de lage ommuring en het groen rondom. De gracht staat in verbinding met de Dommel. Het complex is thans nog als klooster in gebruik en wordt door zusters bewoond. Zie voor de omschrijving van de beschermde objecten de afzonderlijke objectbeschrijvingen.

Waardering

Het complex Clarissenklooster Rapelenburg is van algemeen belang als toonbeeld van de vroege Wederopbouw:

- Als gaaf voorbeeld van een naoorlogs klooster in traditionalistische stijl (Delftse School);
- Als uitdrukking van de geestelijke ontwikkeling na de Tweede Wereldoorlog en van het Noord Brabantse katholicisme in het bijzonder;
- Vanwege de cultuurhistorische en architectuurhistorische waarde als uitdrukking van de wijze waarop de architectuur de leefwijze van de Clarissen weerspiegelt;
- Vanwege de ligging in het park van het voormalige kasteel Rapelenburg. Voor de bouw van een nieuw klooster stelden de Clarissen als eis dat deze op een rustige plek in een zo mogelijk vrije natuur gebouwd zou worden. Door het groen rondom het kloostercomplex wordt de besloten leefwijze van de Clarissen extra benadrukt;
- Vanwege de ensemblewaarde met betrekking tot de functionele en visuele relatie tussen de verschillende complexonderdelen;
- Vanwege de grote mate van gaafheid van het klooster;
- Vanwege de grote mate van herkenbaarheid;
- In het oeuvre van C.H. de Bever. De Bever heeft groot, divers, oeuvre opgebouwd. Zijn bouwwerken kenmerken zich door een traditionele en monumentale bouwstijl. Het klooster is hier een goed voorbeeld van.

Inleiding

Het **KLOOSTERTERREIN MET GRACHT** maakt onderdeel uit van het in 1950- 1953 naar ontwerp van C.H. de Bever ontstane complex Clarissenklooster Rapelenburg te Eindhoven. Het terrein is gelegen aan de rivier de Dommel in het park van het voormalige landgoed Rapelenburg, ter plaatse van het voormalige huis, karpervijver en moestuin. Het kloostercomplex is vanaf de St. Claralaan te bereiken via een brug over de gracht en de eenvoudige poort in de ommuring. Thans is de binnentuin in gebruik als begraafplaats. In het zuidwestelijk deel van de tuin, naast de sacristie, bevindt zich een niet monumentale houten carport. Achter het klooster is later een betonnen schuur gerealiseerd.

Omschrijving

Het klooster is gelegen op een **OMGRACHT KLOOSTERTERREIN**. Het kloostergebouw is voorzien van een binnentuin en een tuin rondom het kloostergebouw en binnen de ommuring. De GRACHT is gegraven ten behoeve van het klooster en de zusters die in strenge afzondering leefden. Daarbij is waarschijnlijk gebruik gemaakt van de reeds hier gelegen langwerpige karpervijver. De gracht loopt aan drie zijden strak tegen de ommuring. Aan de achterzijde van het klooster sluit de slotgracht aan op de rivier de Dommel. De binnentuin is eenvoudig van opzet met grasperken en een grindpad dat aansluit op de twee ingangen naar de binnentuin. In het midden van het grindpad is een carré van grint aangebracht. De tuin rondom het kloostergebouw is grotendeels voorzien van gazons met

Rijksmonument

bomen waaronder veel altijd groene coniferen, en bloemperken doorsneden door grintpaden. Aan de zuidoost zijde van het hoofdgebouw is een moestuin met perken voor snijbloemen en groenten en fruitbomen te vinden. Her en der zijn in de tuin betonnen palen te vinden, die onder andere gebruikt werden voor het ophangen van netten ter bescherming van de gewassen. Ook zijn er enkele betonnen bakken ten behoeve van de moestuin. Achter in de tuin staat een stenen beeld van het Heilig Hart van Jezus en een stenen beeld van Jozef met de jonge Jezus. De tuin aan de voorzijde van het kloostergebouw is bestraat met klinkers.

Waardering

Het **KLOOSTERTERREIN** met **GRACHT** is van algemeen belang vanwege - de cultuurhistorische en architectuurhistorische waarde als uitdrukking van de wijze waarop de architectuur de leefwijze van de Clarissen weerspiegelt;

- de ensemblewaarde met betrekking tot de functionele en visuele relatie tussen het klooster, de ommuring, de brug en de slotgracht;
- de grote mate van herkenbaarheid.

Inleiding

De **OMMURING MET POORT EN BRUG** rondom het Clarissenklooster en de kloostertuin maakt onderdeel uit van het in 1950 - 1953 naar ontwerp van C.H. de Bever ontstane complex Clarissenklooster Rapelenburg dat gelegen is aan de rivier de Dommel in het park van het voormalige landgoed Rapelenburg te Eindhoven. Het complex is vanaf de St. Claralaan te bereiken via de brug over de gracht en de eenvoudige poort in de ommuring. De ommuring en de slotgracht zijn thans gedeeltelijk overgroeid met planten.

Omschrijving

De hoge bakstenen muur rondom het klooster en de tuin heeft een vrijwel rechthoekige plattegrond en is sober en doelmatig van karakter. De **MUUR** is aan zowel de binnen- als buitenzijde voorzien van kleine steunberen. De bovenzijde is gedekt met een ezelsrug. Twee muurgedeelten staan haaks op de omringende muur en sluiten ter plaatse van de sacristie rechts en de zijvleugel links aan op het kloostergebouw. Daarmee wordt het grootste deel van de tuin afgesloten van de voortuin en daarmee toegankelijk voor de slotzusters. De **BOOGBRUG** die naar de poort in de ommuring leidt, is van baksteen en heeft aan weerszijden lage bakstenen muurtjes gedekt met ezelsruggen. De **POORT** heeft een rondboogopening en twee eenvoudige traliehekvlugels. Op de nok van de poort een kruis en boven de boog het opschrift "+RAPELENBURG A D. MCMLIII".

Waardering

OMMURING met **POORT** en **BRUG** is van algemeen belang vanwege

- de cultuurhistorische en architectuurhistorische waarde als uitdrukking van de wijze waarop de architectuur de leefwijze van de Clarissen weerspiegelt;
- de ensemblewaarde met betrekking tot de functionele en visuele relatie van de ommuring met het kloostergebouw en de kloosteraanleg, waarbij de ommuring essentieel deel uitmaakt van het kloostercomplex;
- de gaafheid van de ommuring, de poort en de brug.

Inleiding

Het in 1950-1953 door C.H. de Bever gebouwde **KLOOSTERGEBOUW** van het complex Clarissenklooster 'Rapelenburg' is gelegen op een omgracht en ommuurd kloosterrein dat is ingebed in het park van het voormalige landgoed Rapelenburg. Het kloostergebouw is vanaf de St. Claralaan te bereiken via een brug over de gracht en de eenvoudige poort in de ommuring. Na de Tweede Wereldoorlog komt in het kloosterleven de nadruk te liggen op de eenvoudige naleving van de orderegel. Als gevolg hiervan werden het exterieur en interieur van veel kloosters in overeenstemming gebracht met het sobere karakter van het monastieke leven. Er komt veel nadruk op harmonische

Rijksmonument

verhoudingen in de architectuur, die opgevat worden als uitdrukkingen van geestelijke waarden van studie, meditatie en gebed. Zo ook bij het Clarissenklooster Rapelenburg. Het kloostergebouw heeft grandeur door zijn eenvoud en de afwisseling in volumes. Voor de bedelorde der Clarissen was het van groot belang dat de architectuur van het nieuw te realiseren bouwwerk aansloot bij de sobere en teruggetrokken leefwijze. Het gebouw diende eenvoudig in vormgeving en materiaal te zijn en een rustige situering te krijgen in een landelijke omgeving. Tevens dienden in het klooster drie groepen te worden ondergebracht: de buitenzusters, de novicen en de slotzusters. De slotzusters mochten alleen bij hoge uitzondering het kloosterterrein verlaten. De buitenzusters zorgden voor de noodzakelijke levensvoorzieningen van buiten het klooster. Het besloten karakter van het kloostergebouw wordt versterkt door de ommuring, de gracht en het groen rondom. Architect De Bever ontving voor zijn ontwerp voor het klooster in 1955 de Cultuurprijs van Eindhoven. Het gebouw is thans nog als klooster in gebruik en wordt door zusters bewoond. In het verleden zijn enkele wijzigingen aangebracht. Zo zijn incidenteel enkele ramen vervangen door aluminium exemplaren. Ook zijn er meerdere ruiten vervangen. Op het buitendakvlak van de linker vleugel zijn vier dakkapellen geplaatst. De deuren in de toegangspoort en de hoofdentree waren van oorsprong gesloten van karakter. Deze zijn thans vervangen door opengewerkte deuren. Over de oorspronkelijke houten vloeren is tapijt, zeil of zijn vloertegels gelegd. In de westgevel van het binnenhof is een vluchtrap gerealiseerd.

Omschrijving

Het **CLARISSENKLOOSTER** is traditioneel van opzet: een vierkant hof (carré) met binnentuin en een gesloten kloostergang. De voorgevel biedt toegang tot het meer publieke gedeelte van het klooster met spreekkamers, het kloostergedeelte voor de buitenzusters en de kapel in de rechtervleugel (westhoek van het klooster) met priesterkoor, zijkoor en sacristie. Een gang die parallel loopt aan de gesloten kloostergang aan de binnenhof, verbindt de ruimten. Van hieruit is de gesloten kloostergang niet toegankelijk of ook maar in te zien. In de linker vleugel ligt, aan het einde van genoemde gang, de toegang tot het gesloten kloosterdeel. Hier bevindt zich ook de kamer van de abdis. Op de verdieping in deze vleugel is het noviciaat gesitueerd. In de achterste vleugel en het zuidelijke deel van de rechtervleugel bevinden zich de cellen en leefruimten van de slotzusters. De kloostergang biedt op twee plaatsen toegang tot de binnenhof. Het bakstenen gebouw kenmerkt zich door het gebruik van traditionele materialen, de toepassing van heldere bouwvolumes, sobere vlakke gevels in wild verband gemetseld en met een verscheidenheid aan vensterinvullingen. De ijzeren kruisvensters en rondboogvensters zijn gebroken wit geschilderd. In de zijgevel van de kapel bevindt zich een mozaïektableau. Het schilddak is voorzien van verbeterde Hollandse pannen. De rondgang heeft een lessenaarsdak. Het klooster kan worden beschouwd als een goed voorbeeld van de Delftse School. Het interieur is eveneens eenvoudig van opzet. Op de begane grond bevinden zich onder andere de gezamenlijke ruimtes, de kapel en de sacristie. In de hal is een hardstenen tegel aangebracht met een inscriptie in Latijn ter herinnering aan de eerste steenlegging van het klooster op 22 juni 1952. De verdieping biedt onder meer ruimte aan de cellen die aan weerszijden van de smalle gangen zijn geplaatst, ziekenkamers en handwerkruimten. In deze kamers is een rondboogvenster aangebracht, dat uitzicht geeft in de kapel. De zolder met houten vloer heeft een gordingenkap en wordt gebruikt als opslagruimte. De verdiepingen zijn ontsloten door middel van houten trappen. Alle oorspronkelijke vloeren zijn, behoudens die van de keuken en de toiletten, van ongeverfd hout, omdat de slotzusters ongeschoeid waren. De binnenwanden zijn van wit schuurwerk. In enkele binnenruimtes is sprake van schoonmetselwerk. In de kapel, die tevens voor externen toegankelijk is en al snel in trek werd voor huwelijken, bevinden zich meerdere zandstenen heiligenbeelden op tufstenen sokkels die aan de bakstenen binnenwanden zijn bevestigd. Ook is links in de kapel in het muurwerk een hardstenen tegel, met inscriptie in Latijn ter herinnering aan de eerste steenlegging van de kapel door de Rector eveneens op 22 juni 1952, bevestigd. In het priesterkoor hangt een Crucifix. De plafonds zijn van hout; het plafond ter plaatse van het koor heeft cassetten. De vloer is voorzien van zwarte hardstenen tegels. In de kloostergang bevinden zich beelden van kalksteen van twee heiligen, die oorspronkelijk elders in het klooster waren ondergebracht. In het hele klooster is oorspronkelijk houten meubilair te vinden, zoals in de privékapel van de zusters in de rechter vleugel, de naaikamer en in de keuken (inbouwkasten). Daarnaast zijn er nog een mechaniek voor het luiden van de bel en een bakelieten

Rijksmonument

telefoon aanwezig. Vrijwel alle houten deuren zijn nog oorspronkelijk en zijn voorzien van houten sluitmechanismen

Waardering

Het CLARISSENKLOOSTER is van algemeen belang als toonbeeld van de vroege Wederopbouw:

- Als gaaf voorbeeld van een naoorlogs klooster in traditionele stijl (Delftse School);
- Als uitdrukking van de geestelijke ontwikkeling na de Tweede Wereldoorlog en van het Noord Brabantse katholicisme in het bijzonder;
- Vanwege de cultuurhistorische en architectuurhistorische waarde als uitdrukking van de wijze waarop de architectuur de leefwijze van de Clarissen weerspiegelt;
- Vanwege de ligging in het park van het voormalige kasteel Rapelenburg. Voor de bouw van een nieuw klooster stelden de Clarissen als eis dat deze op een rustige plek in een zo mogelijk vrije natuur gebouwd zou worden. Door het groen rondom het kloostercomplex wordt de besloten leefwijze van de Clarissen extra benadrukt;
- Vanwege de ensemblewaarde met betrekking tot de functionele en visuele relatie tussen het klooster, de ommuring, de brug, slotgracht en de tuin;
- Vanwege de grote mate van gaafheid van het exterieur en interieur;
- Vanwege de samenhang tussen het exterieur en het interieur;
- Vanwege de grote mate van herkenbaarheid;
- In het oeuvre van C.H. de Bever. De Bever heeft groot, divers, oeuvre opgebouwd. Zijn bouwwerken kenmerken zich door een traditionele en monumentale bouwstijl. Het klooster is hier een goed voorbeeld van.

Monumenten Inventarisatie Project (M.I.P.)

Adres: St. Claralaan 1

Oorspronkelijke functie: Klooster (Clarissen)

Hoofdfunctie: Religieuze gebouwen

Type: Klooster, kloosteronderdeel

Architect: Bever, C.H. de

Bouwperiode: 1950

Gevels en materialen: Tweelaags baksteen.

Vensters en deuren: Ramen met roedenverdeling.

Dak en bedekking: Samengesteld schilddak en tentdak met verbeterde Hollandse pannen.

Motivering: Van belang vanwege functie en ligging.

Bijzonderheden: Ligging in park, Gennep - Voormalig landgoed Rapelenburg. Pand is omgracht en ommuurd.